

19. Яндекс.Перекладач – словник і онлайн-переклад з англійської та інших мов українською [Електронний ресурс]. – Режим доступу до джерела: <http://translate.yandex.ua>

20. Німецько-український словник LINGEA Advanced версія 2.1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до джерела: <http://dict.com>

21. Электронный словарь Мультитран [Електронний ресурс]. – Режим доступу до джерела: <http://multitrans.ru>

22. Duden Online-Wörterbuch [Електронний ресурс]. – Режим доступу до джерела: <http://duden.de>

Джерела ілюстративного матеріалу

23. Agrarwirtschaft – Grundstufe Landwirt. Lehr- und Arbeitsbuch für berufsbildende Schulen in 2 Bänden. – Bd. 1. – BLV Buchverlag GmbH & Co. KG, München, 2007. – 630 S.

24. Аграрна економіка – Фермер: базовий рівень. – Т.1. – Підручник і робоча книга для професійно-освітніх закладів у двох томах (авторизований переклад і ліцензоване видання підручника з аграрної економіки). – Київ: ПП "ІНТАС", 2013. – 615 с.

Надійшла до редколегії 25.09.16

М. Дорофеева, канд. філол. наук, доц.

Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев, Украина

ИНФОРМАЦИОННАЯ ЭНТРОПИЯ В ПЕРЕВОДЕ СПЕЦИАЛЬНЫХ ТЕКСТОВ

Статья посвящена особенностям реализации категории информационной энтропии на лексическом уровне оригинала и перевода специальных текстов. Предпринимается попытка рассмотреть категории энтропии и информации в качестве единиц сравнительно-переводческого анализа текста. Исследуются причины возникновения информационной энтропии, единицы информационной энтропии, влияние энтропии на локальные и глобальные переводческие решения. Выполняется сравнительно-переводческий анализ специальных текстов информативного типа на немецком языке, их авторизованного перевода и множественных студенческих переводов на украинский язык. Предлагаются пути минимизации переводческих ошибок в контексте информационной энтропии оригинала.

Ключевые слова: информационная энтропия, энтропия исходного текста, информативный тип текста, семантическая информация, дискурсивная информация, единица информационной энтропии, лексический уровень, переводческое решение, компетенция переводчика.

M. Dorofeeva, PhD, associate professor

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

INFORMATIONAL ENTROPY IN THE TRANSLATION OF SPECIAL PERPOSE TEXTS

The article is devoted to the peculiarities of the realization of informational entropy at the lexical level of a source text and in target special purpose texts. An attempt is made to consider the categories of entropy and information as units of comparative translation analysis. The factors of informational entropy, informational entropy units, the effect of entropy on local and global translation solutions are looked upon as well. The German source texts of informative type, their authorized translation as well as multiple student translations into Ukrainian are analyzed. The ways to minimize translation mistakes in the context of informational entropy are proposed.

Key words: informational entropy, source text entropy, informative type of text, semantic information, discourse information, informational entropy unit, lexical level, translation solution, competence of translator.

УДК 811.161.2

А. Кам'янець, канд. філол. наук, доц.

Львівський національний університет імені Івана Франка, Львів

АЛЮЗИЇ В ПУБЛІЦИСТИЧНОМУ ТЕКСТІ: ФУНКЦІЇ ТА ПЕРЕКЛАД

У статті досліджено функції трьох типів алюзій в українських публіцистичних текстах – алюзії до прецедентних текстів радянської епохи, алюзії до літературних творів і алюзії до популярних західних кінофільмів – і проаналізовано, чи збережені ці алюзії в англійському перекладі. Матеріалом дослідження слугують аналітичні статті з часопису "Український тиждень" та їхні переклади англійською мовою. Виявлено, що більшість алюзій породжують іронію, а також інші імпліцитні смисли, що перегукуються з головною ідеєю відповідної статті. При перекладі алюзії перекладачі найчастіше вдаються до "стратегії мінімальної зміни" – тобто просто перекладають цитату-алюзію дослівно. Внаслідок застосування такої стратегії деякі важливі імпліцитні смисли, створені алюзіями, в цільовому тексті втрачаються. З іншого боку, іноді перекладачі створюють у цільовому тексті нові – зазвичай літературні – алюзії, яких немає в тексті-джерелі.

Ключові слова: алюзія, імпліцитний смисл, іронія, переклад, публіцистичний текст.

Перекладові алюзії уже присвячено кілька вагомих праць і в західному, і в українському перекладознавстві. На Заході найґрунтовнішою працею з цієї тематики є монографія Р. Леппігальме [10]. В Україні переклад алюзій досліджено, зокрема, в дисертаціях О. Дзери, Л. Грек, О. Копильної, А. Кам'янець. Р. Леппігальме розглядає функції алюзій та їхній переклад з англійської мови на фінську в художніх і медійних текстах, а також з'ясував – у тому числі за допомогою інтерв'ю та анкетування, – як фінські перекладачі трактують алюзії та наскільки доступні для цільової аудиторії алюзії у фінських перекладах англомовної прози. Українські перекладознавці досі досліджували функції та переклад алюзій переважно в художніх текстах. Більшість перекладознавчих досліджень, присвячених алюзіям, тією чи іншою мірою прескриптивні: їхні автори зазвичай пропонують конкретні перекладацькі стратегії, які варто застосовувати до алюзій. Ця ж розвідка здебільшого дескриптивна й має на меті з'ясувати, як саме в англійських перекладах українських публіцистичних статей відтворено алюзії різних типів і з різними функціями.

Дослідники трактують алюзію дещо по-різному. Найуніверсальнішим здається таке визначення: алюзія – це "побіжне відсилання, без явного називання, до літературного чи історичного персонажа, місця чи події, або ж до іншого літературного твору чи уривка" [8, с. 13]. Р. Леппігальме називає алюзії, поміж іншим, "короткими відрізками інших текстів, вписаними в новий текст, які взаємодіють із ним і забарвлюють його" [10, с. 3]. Найчастіше алюзія має форму цитати, однак не кожна цитата можна вважати алюзією; різниця між ними полягає у функції. Функція цитати – суто інформативна, тимчасом як алюзія неодмінно містить якесь зіставлення, про що сказано в наступному визначенні: "Алюзія – це фігура мови, що порівнює якісь аспекти чи властивості аналогічних сутностей в історії, міфології, релігійних текстах, літературі, популярній чи сучасній культурі" [9, с. 3].

Як свідчать попередні дослідження, алюзії можуть виконувати в текстах різні функції: підкреслювати ерудованість автора й додавати тексту вишуканості, підказувати інтерпретацію тексту на макро-рівні, характеризувати персонажів, створювати іронію тощо. В. Вілсс вважає, що загалом функція алюзії – зробити текст

привабливішим: між звичним смислом цитати-алюзії і її смислом у новому контексті "відбувається хімічна реакція" [14, с. 63]. З погляду прагматики алюзія пов'язана з таким поняттям як імплікатура [див. 13, с. 72]: алюзію можна розглядати як стимул чи сигнал, що його автор посилає адресатові, і завдання адресата – зрозуміти прихований смисл, тобто "заповнити прогалини в тексті" [10, с. 8]. Однак для цього адресат і автор мусять мати "спільне когнітивне середовище" [див. 13, с. 71], і якщо читачі належать до іншої культури, то цілком можливо, що вони не зрозуміють прихованого смислу. Попередні дослідження свідчать, що при перекладі алюзій перекладачі найчастіше вдаються до так званої "стратегії мінімальної зміни" [див. 10, с. 197] – тобто перекладають цитату-алюзію максимально дослівно, не намагаючись зрозуміти її функцію.

У контексті інтерпретації й перекладу алюзій важливе таке поняття як прецедентність текстів. Термін "прецедентний текст" запровадив у науковий обіг Ю. Караулов, який трактує прецедентність як "включеність до фонду обов'язкових знань у даній національній культурі і в силу цього – загальновідомість, знайомість кожному носієві даної мови" [3, с. 108-109]. Тобто, інакше кажучи, прецедентні тексти культури є частиною когнітивного середовища більшості представників конкретної культури. Як зазначає Ф. Бацевич, "прецедентні тексти можна назвати хрестоматійними в тому сенсі, що всі мовці знають їх... Прецедентні тексти формуються з фольклорних шедеврів, Святого Письма, світової та національної класики" [1, с. 151-152]. Важливою ознакою прецедентного тексту є його семіотичність, тобто актуалізація його змісту натяком, відсиланням, ознакою, цитатою. Прецедентні тексти культури змінюються від епохи до епохи. Більшість алюзій у текстах, призначених для масового читача, – це переважно алюзії до прецедентних текстів відповідної культури у відповідну епоху. При перекладі алюзій проблема зазвичай полягає в тому, що прецедентні тексти культури-джерела, до яких є алюзії в оригіналі, не є прецедентними текстами цільової культури – отже, якщо зберегти в цільовому тексті алюзії тексту-джерела, то їхні смисли можуть виявитися недосяжними для цільового читача.

Матеріалом для цього дослідження слугують статті з тижневика "Український тиждень" за 2013-2016 рр. та їхні переклади англійською мовою. "Український тиждень" – суспільно-політичний україномовний журнал, розрахований за змістом на інтелектуальну аудиторію ліберальних та демократичних поглядів. Деякі його матеріали щомісяця виходять друком англійською мовою. Журнал має також інтернет-версію українською та англійською мовами. Цільова аудиторія англійського видання "The Ukrainian Week" – це англійськомовні іноземці, які цікавляться політичним життям України [детальніше див. 2].

У статті розглянуто переклад алюзій трьох типів, що найпоширеніші в текстах "Українського тижня": це алюзії до прецедентних текстів і крилатих висловів радянської епохи, алюзії до літературних творів, що не пов'язані з радянською епохою, а також алюзії до творів сучасної поп-культури, зокрема, голлівудських блокбастерів. Припускається, що перший тип алюзій перекладати найскладніше, другий – легше, а третій – найлегше.

Отже, перша група розглянутих алюзій – це алюзії до **прецедентних текстів і крилатих висловів радянської епохи**. Радянська епоха – один із минулих періодів в історії української культури, і прецедентні тексти тієї епохи вже не є загальновідомими для покоління українців, які виховалися після 1991 року, – це засвідчило, зокрема, опитування сучасних студентів. Можна припустити, що тексти радянської епохи здебільшого не

відомі й цільовій аудиторії англійського видання "The Ukrainian Week". Саме тому перекладати алюзії до таких текстів, очевидно, складно.

Першим прикладом служить заголовок статті Ю. Макарова, опублікованої 5 грудня 2013 року, через тиждень після Вільнюського саміту Східного партнерства: *"Імперія-мати чекає. Україна об'єктивно не могла знову не потрапити в орбіту Росії"* [21]. У цій статті автор аналізує причини, чому В. Янукович не підписав угоду про асоціацію з ЄС, і пояснює, якою була в цьому роль Росії.

"Імперія-мати чекає" – це очевидна алюзія до відомого радянського плаката часів Другої світової війни "Родина-мать зовёт". Загалом образ "Батьківщини-матері" був одним із найпоширеніших у радянській пропаганді, а зазначений плакат належить до найпопулярніших прецедентних текстів у радянській, а тепер і російській культурі [7, с. 36]: існує чимало його іронічних і пародійних інтерпретацій. Отже, можна припустити, що покоління читачів, яке знає прецедентні тексти радянської епохи, розпізнає алюзію в заголовку статті Ю. Макарова. Імплікатура цієї алюзії – іронічний натяк на роль Росії в провалі угоди про асоціацію між Україною та ЄС, а також на незмінну радянську сутність Російської держави. Іронія виникає від зіставлення смислу заголовка статті із первинним смислом плаката "Родина-мать зовёт" і його пафосністю.

В англійському перекладі назву статті відтворено, практично, дослівно (за винятком того, що стерту метафору "потрапити в орбіту Росії" перекладено іншою стертою метафорою "find itself in Russia's grip"): *"The Mother-Empire Awaits. Why Ukraine could not help but find itself in Russia's grip"* [27]. Однак радянський плакат "Родина-мать зовёт", очевидно, не належить до прецедентних текстів західної культури, представникам якої адресований переклад статті. До того ж, в англійській фразі "The Mother-Empire Awaits" розпізнати алюзію об'єктивно складно, оскільки текст на згаданому плакаті перекладають англійською мовою як "The Motherland Calls" [12]. Отже, читач англійського перекладу, найімовірніше, не розпізнає в заголовку статті алюзії, а отже, й не відчує іронії та натяку на радянську сутність сучасної Росії.

Наступний приклад узятो зі статті О. Олексієнка *"Релігійна палітра України"* [23], в якій описано конфесійну структуру українського суспільства: *"Як бачимо, тривала боротьба з опіумом для народу" в СРСР та малозрозумілі широкому загалу суперечності між різними православними церквами призвели до того, що більшість жителів тяжіють до максимально поверхового контакту із церквою у зв'язку з кількома датами життя – власного та своєї родини."*

"Опіум для народу" – це широковідома в СРСР метафора релігії, що походить із праці К. Маркса "До критики гегелівської філософії права": "Релігія – це зітхання пригнобленого створіння, серце безсердечного світу, подібно тому, як вона – дух бездушних порядків. Релігія є опіум народу. [5, с. 415, переклад мій. – А.К.]. Вважають, що сам К. Маркс запозичив цю метафору в Ч. Кінгслі. Пізніше вислів К. Маркса дослівно процитував В. Ленін: "Релігія є опіум народу. Релігія – вид духовної сивухи, в якій раби капіталу топлять свій людський образ, свої вимоги на скільки-небудь гідне людини життя" [4, с. 142, переклад мій. – А. К.]. Однак навряд чи ця метафора завдячує своєю популярністю в радянській культурі саме працям К. Маркса і В. Леніна, попри їх широку пропаганду в СРСР. Найімовірніше, вислів "Релігія – це опіум для народу" став крилатим завдяки відомому роману І. Ільфа і Є. Петрова "Дванадцять стільців", який, безперечно, належить до прецедентних

текстів радянської епохи. В одній зі сцен головний герой роману Остап Бендер нашішкливо запитує жадібного священика отця Федора: "Почём опиум для народа?"

Отже, у розглянутому уривкові зі статті О. Олексієнка вислів "опіум для народу" має легку іронічну конотацію і служить натяком на ставлення до релігії в СРСР. В англійському перекладі цей вислів відтворено дослівно: "*Thus, the long-drawn-out battle with the "opium for the people" in the USSR and the conflicts among different Orthodox Churches... have led to most Ukrainians having very superficial contact with the Church.*" [29] Можна припустити, що вислів "opium for the people" у перекладі залишається достатньо зрозумілим цільовому читачеві як метафора релігії – зокрема через поширеність цієї метафори також і в західній культурі, – однак втрачає іронічну конотацію, якої він набув у радянській культурі завдяки роману І. Ільфа і Є. Петрова.

Наступну алюзію вжито в статті І. Лосева "*Страсті по Академії*" [20], в якій ідеться про "головні хвороби НАНУ і шанси на одужання". Однією з "хвороб" автор вважає незвично довге перебування на посаді чинного президента НАНУ, про що пише так: "*Хоча НАНУ не дала жодного Нобелівського лауреата, однак Книга рекордів Гіннеса їй світить саме завдяки адміністративному довголіттю очільника Бориса Євгеновича Патона. Тут ми вже точно "попереді всієї планети."*

"Попереді всієї планети" – крилатий вислів радянської епохи, іронічний коментар щодо якихось сумнівних досягнень. Джерело цього вислову-цитати – пісня "Рассказ технолога Петухова", яку 1964 року написав журналіст, поет і бард Ю. Візбор, – зокрема такі її рядки:

Зато мы делаем ракеты,
И перекрыли Енисей,
А также в области балета
Мы впереди планеты всей!

Прикметно, що перший рядок цієї строфи теж став крилатим висловом – як іронічний коментар щодо виявів фальшивого, офіційного патріотизму [6].

Отже, висновок І. Лосева "тут ми вже точно "попереді всієї планети" звучить іронічно й означає, що "адміністративне довголіття" президента НАНУ – вельми сумнівне досягнення. Водночас, цитуючи радянського барда, автор проводить паралель зі схожими сумнівними досягненнями СРСР.

Англійський переклад розглянутого уривка звучить так: "*Although the NAS has not produced any Nobel laureates, it can be found in the Guinness Book of World Records thanks to the administrative longevity of its leader, Borys Paton. In this regard, the NAS is definitely "a world leader"* [26]. Бачимо, що в перекладі цитату-алюзію перефразовано, причому вислів "a world leader" в лапках інтерпретується радше не як цитата, а просто як "світовий лідер зі знаком мінус". Отже, в перекладі алюзію й натяк на радянські традиції повністю втрачено.

Другий тип алюзій, які є об'єктом цього дослідження, – алюзії до **літературних творів, що не пов'язані з радянською епохою**. До таких алюзій належить, зокрема, алюзія в статті Д. Крапивенка "*Дострокові вибори: пасьянс із джокером*" [18], опублікованій 16 січня 2016 року – у розпал так званої політичної кризи в Україні: "*Адже не забуваймо, що без голосів "Народного фронту" нинішня коаліція не має шансів на існування в будь-яких форматах, навіть якщо залучити до неї всіх "і мертвих, і живих, і ненароджених", включаючи екстремістів з Опозиційного блоку."*

Вислів "і мертвих, і живих, і ненароджених" – очевидна алюзія до поеми-послання Т. Шевченка "І мертвим, і живим, і ненародженим землякам моїм в Україні і не в Україні моє дружнє посланіє", що, поза сумнівом, належить до прецедентних текстів сучасної української

культури. У конкретному контексті ця алюзія звучить іронічно – іронія виникає від контрасту між пафосністю цього вислову в творі Т. Шевченка і його напівкомічним смислом як гіперболи в статті Д. Крапивенка.

В англійському перекладі алюзію до поеми Т. Шевченка відтворено дослівно: "*The reality is that, weak as the party's future may be, right now People's Front votes are the only thing keeping the current coalition alive. Otherwise, it has no chance of surviving, no matter how it tries to re-form itself, even if it includes "the living and the dead and the unborn" such as former Party of the Regions deputies from the Opposition Bloc* [24]. Малоімовірно, що читач перекладу розпізнає алюзію до Шевченкового послання, оскільки твори Т. Шевченка, очевидно, не належать до прецедентних текстів сучасної західної культури, хоч і перекладені англійською мовою. Зокрема, в перекладі В. Річ назву поеми-послання перекладено так: "*To my fellow-countrymen, in Ukraine and not in Ukraine, living, dead and as yet unborn my friendly epistle*" [30, с.74]. Утім, англійський читач може потрактувати слова "the living and the dead and the unborn" як алюзію до іншого тексту – широковідомого в західному світі висловлювання ірландського державного діяча Едмунда Берка: "*History is a pact between the dead, the living, and the yet unborn*" [11, с. 64], і в такому разі теж відчує іронію, оскільки смисл і тональність висловлювання Е. Берка теж різко контрастують із смислом і тональністю цитати в статті Д. Крапивенка.

Наступний приклад – заголовок статті А. Лазаревої "*Французька дипломатія: вбогість без блиску*" [19], що вийшла друком 12 грудня 2013 року, під час Євромайдану. У ній авторка критикує французьку владу за відсутність офіційної позиції щодо подій в Україні й натякає, що причиною цього може бути зацікавленість у зв'язках із Росією. Заголовок статті містить алюзію до відомого твору Оноре де Бальзака "*Splendeurs et misères des courtisanes*"; в українському перекладі – "Розкоші і злидні куртизанок" [15]. У цій книжці О. Бальзак створює непривабливий портрет сучасного йому Парижа, де все купується і продається: кар'єра й становище, дружба й кохання. В Україні широко відомий також російський переклад цього твору – "Блеск и нищета куртизанок" [16]; очевидно, саме на нього орієнтувалася А. Лазарева, сформулювавши назву статті саме так. Треба зазначити, що вислів "блиск і злидні" вживається в медіях так часто, що вже став "мертвою" алюзією [див. 10, с. 51] – іронічним фразеологізмом із загальним значенням "сильні й слабкі сторони чогось". Утім, у назві статті А. Лазаревої ця алюзія "оживає", – водночас зберігаючи іронічність, – оскільки створюється смислова паралель із твором О. Бальзака: у сучасному Парижі, як і в Парижі часів О. Бальзака, гроші переважають усе інше.

В англійському перекладі назва статті звучить так: "*French Diplomacy: Miseries Without Splendor*" [25]. Можна припустити, що в сенсі алюзивності й імпліцитних смислів такий переклад повністю симетричний оригіналові. Англійською мовою назву твору О. Бальзака перекладено як "The Splendors and Miseries of Courtesans", причому вислів "splendors and miseries" навіть іще більше поширений в медіа-дискурсі, ніж його український відповідник, – тож алюзія в перекладі залишається цілком упізнаваною.

Буває, що алюзія з'являється тільки в цільовому тексті, тимчасом як у тексті-джерелі у відповідному місці алюзії немає; причому найчастіше з'являється саме літературна алюзія. Прикладом може служити назва статті Р. Малко "*Мистецтво зволікання*" [22] від 2 червня 2016 року, у якій ідеться про ситуацію з виборами на Донбасі, що є частиною мінських угод, і про позицію президента

П. Порошенка в цьому питанні. В англійському перекладі назва статті звучить так: *"Through the looking glass: The crazy world of Minsk"* [28]. В англійській назві є алюзія, якої немає в оригіналі, – це алюзія до відомого твору Льюїса Керролла *"Through the looking glass, and What Alice Found There"*, що належить до прецедентних текстів західної культури. Алюзія створює імпліцитний смисл, якого немає в українському заголовку: мінські угоди – це таке собі "задзеркалля", де звична логіка не працює.

Третій тип алюзій, що є об'єктом цього дослідження, – **алюзії до творів сучасної поп-культури, зокрема, західних кінофільмів**, що відомі в Україні. Попередньо можна припустити, що такі алюзії мали би найкраще зберігатися в англійському перекладі, оскільки відповідні кінофільми, очевидно, не менш відомі на Заході, ніж в Україні. Однак дослідження не підтвердило такого припущення.

Одну з таких алюзій ужито в статті *"Затяжний стрибок президента. Чому зволікає Янукович?"* [17], опублікованій 14 листопада 2013 року, напередодні Вільнюського саміту Східного партнерства: *"Українська влада так прагне показати, що вона крута та ще крутіша й ніхто її не нагне, що стає очевидно: це стурбоване іміджмейкерство свідчить про слабкість та агресивну закомплексованість незалежно від того, куди вона поверне – на Схід чи на Захід."*

Вислів "крута та ще крутіша" – це алюзія до відомого голлівудського фільму *"Dumb and Dumber"* (в українському перекладі – "Тупий і ще тупіший"). Ця алюзія слугує натяком на низький інтелектуальний рівень української влади, яка намагається компенсувати позірною "крутизною" власну слабкість та інтелектуальну неспроможність.

Переклад розглянутого уривка звучить так: *"The harder Ukrainian authorities struggle to show off and prove how strong they are, the more obvious their weakness and a sense of inferiority becomes regardless of where it turns – east or west."* [31] Бачимо, що в перекладі алюзію повністю втрачено – так само, як і натяк на інтелектуальну неспроможність Януковича та його оточення.

Наступну алюзію до популярного кінофільму виявлено у вже згаданій вище статті І. Лосєва "Страсті по Академії" [20]: *"Оскільки НАНУ за десятиліття свого буття нажила чималий шмат власності, на неї регулярно поглядали неситим оком і підкидали ідеї про реформування чи перепідпорядкування, заради пристойності камуфлюючи такий сильний у посткомуністичних державах "основний інстинкт" дерібану глибокодумними запитаннями про те, чи потрібна бідній країні академічна наука."*

"Основний інстинкт" – це назва широковідомого і в Україні, і на Заході американсько-французького фільму (в оригіналі *"Basic Instinct"*), в якому основним інстинктом людини вважається сексуальний потяг. У розглянутому вище уривкові автор іронічно зауважує, що основний інстинкт чиновників у посткомуністичних державах – це "інстинкт дерібану", водночас натякаючи за допомогою алюзії, що в нормальних людей такий інстинкт – це сексуальний потяг.

В англійському перекладі зазначений уривок звучить так: *"While the NAS amassed considerable property during its decades-long existence, it has often been the subject of envious scrutiny resulting in proposals for its rearranging or re-subordination. These attempts to exercise the grabbing instinct, a strong one in post-communist states, were camouflaged as concerns about the institution being redundant."* [26] У цільовому тексті "основний інстинкт" дерібану відтворено просто як "the grabbing instinct" – тобто в цьому випадку, як і в попередньому, алюзію до

відомого західного кінофільму втрачено, – а тому здебільшого втрачено й іронію автора.

Отже, дослідження виявило, що алюзії в статтях "Українського тижня" здебільшого звучать іронічно і створюють імпліцитні смисли, що перегукуються з головною ідеєю відповідної статті. Іронія переважно виникає внаслідок зіставлення смислу цитати-алюзії в її первинному – часто серйозному чи й навіть пафосному – контексті з її "приземленим" смислом у новому контексті. Або ж навпаки: цитата-алюзія привносить свою іронічну чи жартівливу конотацію з первинного контексту в новий – серйозний – контекст.

Дослідження також засвідчило, що при перекладі алюзій у статтях "Українського тижня" перекладачі найчастіше вдаються до "стратегії мінімальної зміни" – тобто просто перекладають цитату-алюзію дослівно. (Такого самого висновку, як було зазначено вище, дійшла Р. Леппігальме [10, с. 197], яка досліджувала переклади англійської прози фінською мовою.) Результатом застосування такої стратегії є те, що деякі важливі імпліцитні смисли, створені алюзіями, – зокрема іронія, – в цільовому тексті втрачаються. Виняток становлять хіба що алюзії до літературних творів, які належать до прецедентних текстів і на Заході, і в Україні (напр. твір О. Бальзака "Розкоші і злидні куртизанок"). З іншого боку, іноді перекладачі створюють у цільовому тексті нові – зазвичай літературні – алюзії, яких немає в тексті-джерелі. Цікавим результатом дослідження виявилось те, що перекладачі "Українського тижня", – які, очевидно, є носіями англійської мови, а отже, й представниками західної культури, – не розпізнають в українських оригіналах і не відтворюють в англійських перекладах алюзій до популярних західних кінофільмів. Причиною цього явища може бути або те, що конкретні фільми менш "хрестоматійні" на Заході, ніж в Україні, або те, що носіям англійської мови складно розпізнати в українському тексті алюзії до українських назв цих фільмів. Подальші схожі дослідження можуть доповнити ці результати, особливо якщо охоплюватимуть ширший матеріал, додаткові типи алюзій (зокрема біблійні алюзії), а також інші мовні пари, що представляють інші культури.

Список використаних джерел

1. Бацевич Ф. Основи комунікативної лінгвістики: [підручник]. – К.: ВЦ Академія, 2004. – 344 с.
 2. Кам'янець А. Переклад іронії в медійному тексті крізь призму теорії релевантності // Мовні і концептуальні картини світу. – 2014. – Вип. 48. – С. 197-208.
 3. Караулов Ю. Русский язык и языковая личность / Ю. Н. Караулов. – М.: Наука, 1987. – 264 с.
 4. Ленин В. Социализм и религия // Ленин В. Полн. собр. соч. – Т. 12. – С. 142-147.
 5. Маркс К., Энгельс Ф. Полн. собр. соч.: в 39-ти т. – М.: Изд-во политической литературы, 1955-1974. – Т. 1. – 615 с.
 6. Серов В. Энциклопедический словарь крылатых слов и выражений. – М.: Локид-Пресс, 2005. – 852 с.
 7. Современный медиатекст: [учеб. пособие] / [отв. ред. Кузьмина Н.] – 3-е изд. – М.: ФЛИНТА, 2014. – 416 с.
 8. Abrams M. A Glossary of Literary Terms. Holt-Saunders International Edition. – New York: Holt, Rinehart and Winston, 1984. – 448 p.
 9. Lass A., Kiremidjian D., Goldstein R. The facts on File Dictionary of Classical, Biblical and Literary Allusions. – New York: Facts on File Publications, 1987. – 240 p.
 10. Leppihalme R. Culture Bumps: An Empirical Approach to the Translation of Allusions. – Clevedon: Multilingual Matters Ltd, 1997. – 241 p.
 11. Robertson C. The Wordsworth Dictionary of Quotations. – Hertfordshire: Wordsworth Editions Ltd., 1998. – 671p.
 12. The World War Posters. – [Electronic resource]. – [Cited 24.06.2016]. – Mode of access: <http://dellseventh.tumblr.com/page/5>
 13. Wilson D., D. Sperber. On verbal irony // Lingua. – 1992. – Volume 87. – P. 53-76.
 14. Wilss W. Anspielungen: Zur Manifestation Von Kreativität und Routine in der Sprachverwendung. – Tübingen: Max Niemeyer, 1989. – 238 p.
- Джерела ілюстративного матеріалу**
15. Бальзак О. Розкоші і злидні куртизанок / [Переклад з французької Старинкевич Є.]. – К.: Держлітвидав, 1941. – 457 с.

16. Бальзак О. Блеск и нищета куртизанок / [Перевод с французского Н. Яковлевой]. – М.: Эксмо-Пресс, 1999. – 656 с.
17. Затяжний стрибок президента. Чому зволює Янукович? // Тиждень.ua. – [Електронний ресурс]. – [Цит. 24.06.2016]. – Режим доступу: <http://tyzhden.ua/Politics/93862>
18. Крапивенко Д. Дострокові вибори: пасьянс із джокером. // Тиждень.ua. – [Електронний ресурс]. – [Цит. 24.06.2016]. – Режим доступу: <http://tyzhden.ua/Politics/155917>
19. Лазарева А. Французька дипломатія: вбогість без блиску // Тиждень.ua. – [Електронний ресурс]. – [Цит. 10.03.2015]. – Режим доступу: <http://tyzhden.ua/Columns/50/96489>
20. Лосев І. Страсті по Академії // Тиждень.ua. – [Електронний ресурс]. – [Цит. 10.09.2014]. – Режим доступу: <http://tyzhden.ua/Society/129151>
21. Макаров Ю. Імперія-мати чекає. Україна об'єктивно не могла знову не потрапити в орбіту Росії // Тиждень.ua. – [Електронний ресурс]. – [Цит. 24.06.2016]. – Режим доступу: <http://tyzhden.ua/Politics/95106>
22. Малко Р. Мистецтво зволікання. // Тиждень.ua. – [Електронний ресурс]. – [Цит. 24.06.2016]. – Режим доступу: <http://tyzhden.ua/Politics/166540>
23. Олексієнко О. Релігійна палітра України. // Тиждень.ua. – [Електронний ресурс]. – [Цит. 24.06.2016]. – Режим доступу: <http://tyzhden.ua/Society/107903>
24. Kravchenko D. A Game of Snap with Joker. //The Ukrainian Week. – [Electronic resource]. – [Cited 24.06.2016]. – Mode of access: <http://ukrainianweek.com/Politics/157075>

25. Lazareva A. French Diplomacy: Miseries Without Splendor //The Ukrainian Week. – [Electronic resource]. – [Cited 11.05.2015]. – Mode of access: <http://ukrainianweek.com/Columns/50/96707>
26. Losiev I. Trouble at the Academy //The Ukrainian Week. – [Electronic resource]. – [Cited 11.05.2015]. – Mode of access: <http://ukrainianweek.com/Society/130514>
27. Makarov Yu. The Mother-Empire Awaits. Why Ukraine could not help but find itself in Russia's grip // The Ukrainian Week. – [Electronic resource]. – [Cited 24.06.2016]. – Mode of access: <http://ukrainianweek.com/Politics/96766>
28. Malko R. Through the looking glass: The crazy world of Minsk // The Ukrainian Week. – [Electronic resource]. – [Cited 24.06.2016]. – Mode of access: http://i.tyzhden.ua/content/photoalbum/2016/06_2016/20/uw/book6.pdf
29. Oleksiyenko O. Ukraine's Religious Diversity // The Ukrainian Week. – [Electronic resource]. – [Cited 24.06.2016]. – Mode of access: http://i.tyzhden.ua/content/photoalbum/2014/05_2014/13/book8.pdf
30. Shevchenko T. Song Out of Darkness: Selected Poems / [Translated by Vera Rich.]. – London: Mitre Press, 1961. – 128 p.
31. The President's Slow Freefall // The Ukrainian Week. – [Electronic resource]. – [Cited 24.06.2016]. – Mode of access: <http://ukrainianweek.com/Politics/94604>

Надійшла до редколегії 25.09.16

А. Камьянець, канд. філол. наук, доц.

Львовский национальный университет имени Ивана Франко, Львов, Украина

АЛЛЮЗИИ В ПУБЛИЦИСТИЧЕСКОМ ТЕКСТЕ: ФУНКЦИИ И ПЕРЕВОД

В статье исследованы функции трёх типов аллюзий в украинских публицистических текстах – аллюзий к прецедентным текстам советской эпохи, аллюзий к литературным произведениям и аллюзий к популярным западным кинофильмам – и проанализировано, сохранены ли эти аллюзии в английском переводе. Материалом исследования служат аналитические статьи из журнала "Український тиждень" и их переводы на английский язык. Обнаружено, что большинство аллюзий порождают иронию, а также другие имплицитные смыслы, которые перекликаются с главной идеей соответствующей статьи. При переводе аллюзий переводчики чаще всего прибегают к "стратегии минимального изменения" – то есть просто переводят цитату-аллюзию буквально. В результате применения такой стратегии некоторые важные имплицитные смыслы, созданные аллюзиями, в целевом тексте утрачиваются. С другой стороны, иногда переводчики создают в целевом тексте новые – преимущественно литературные – аллюзии, которых нет в исходном тексте.

Ключевые слова: аллюзия, имплицитный смысл, ирония, перевод, публицистический текст.

A. Kamyanets, PhD, AP

Ivan Franko National University of L'viv, L'viv, Ukraine

ALLUSIONS IN MEDIA TEXTS: FUNCTIONS AND TRANSLATION

The article studies functions of three types of allusions in Ukrainian media texts – allusions to precedent texts of the Soviet epoch, allusions to works of literature, and allusions to popular Western movies, – and analyzes how those allusions are reproduced in the English translation. The material of the study consists of opinion articles published in Ukrainskyi Tyzhden (The Ukrainian Week) – a quality Ukrainian magazine having both Ukrainian and English versions. The findings suggest that most of the allusions generate irony as well as some other implicit meanings echoing the central point of the respective article. The predominant strategy applied to the allusions in the target texts studied is "the minimum change strategy" whereby translators translate the words of the allusions but ignore their functions. As a result, some important implicit meanings generated by the allusions are lost in the target texts. On the other hand, sometimes new allusions – mostly literary ones – emerge in the target texts; those allusions generate new meanings, that are absent from the source texts.

Key words: allusion, implicit meaning, irony, translation, media text.

УДК 81'255.4=112.2=161.2 : 81'276.5-053.67

Н. Лалаян, канд. філол. наук, доц.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

СТРАТЕГІЇ ВІДТВОРЕННЯ МОЛОДІЖНОГО СЛЕНГУ У ПЕРЕКЛАДІ РОМАНУ ЮЛІ ЦЕ "ОРЛИ ТА ЯНГОЛИ" УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Статтю присвячено дослідженню проблеми відтворення молодіжного сленгу в німецько-українському художньому перекладі. Розглядаються стратегії очування та одомашнення, якими керується перекладач, та основні прийоми, що застосовуються в процесі відтворення сленгових одиниць.

Ключові слова: молодіжний сленг, переклад, стратегія перекладу, очування, одомашнення, прийом перекладу.

Манера мовлення молоді завжди викликала зацікавленість громадськості, мас-медіа та науковців. На думку мовознавця К.-Г.Якоба, інтенсивне наукове дослідження молодіжного сленгу почалося в 60-х роках у галузі соціології [9, с. 340]. Об'єктом мовознавчих студій молодіжний сленг став лише з кінця 80-х років, свідченням чого є чисельні публікації, присвячені цьому феномену (Г.-К.Якоб, П.Шлобінські, К.-П.Мюллер-Турау, Г.Еманн та інші). Як зауважує німецький дослідник Ю.Бенеке, жодна інша соціальна група не викликає в наш час такої зацікавленості як молодь. Тому природ-

ним є той факт, що різні дисципліни зацікавлені в тому, щоб не лише зареєструвати цей біосоціальний феномен, але й ... з'ясувати суть цього явища [7, с. 1].

Об'єктом даної розвідки є молодіжний сленг як сукупність мовних засобів високої експресивності, що використовуються в спілкуванні молодими людьми. Предметом нашого дослідження є стратегії відтворення цих мовних одиниць при перекладі з німецької мови українською. Матеріалом дослідження слугував роман Юлі Це "Орли та янголи" та його переклад українською мовою, здійснений Віктором Рябчуном.